

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โรงเรียนเทศบาลวัดโคกทิมทาราม สังกัดเทศบาลนครระยอง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. ประวัติโรงเรียนเทศบาลวัดโคกทิมทาราม สังกัดเทศบาลนครระยอง
2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน
3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
4. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติโรงเรียนเทศบาลวัดโคกทิมทาราม สังกัดเทศบาลนครระยอง

โรงเรียนเทศบาลวัดโคกทิมทาราม เปิดทำการสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2511 ในบริเวณที่ตั้งของวัดโคกทิมทาราม ประมาณ 8 ไร่เศษ เมื่อแรกตั้งมีอาคารไม้ จำนวน 1 หลัง 2 ชั้น 10 ห้องเรียน ตามแบบแปลนของเทศบาล เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ชั้นละ 1 ห้องเรียน โดยมี นางกนกทิพย์ อุทโย เป็นครูใหญ่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 จำนวนนักเรียนได้เพิ่มขึ้น โรงเรียนจึงได้เปิดขยายการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และได้ทำการก่อสร้างอาคารเรียนหลังที่ 2 ตามแบบแปลนเดียวกันกับอาคารหลังแรก

ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งตรงกับสมัยนายบุญสืบ เจริญรัตน์ เป็นอาจารย์ใหญ่ จำนวนนักเรียนได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เทศบาลเมืองระยอง จึงได้ทำการก่อสร้างอาคารเรียนหลังที่ 3 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด 3 ชั้น 12 ห้องเรียน ตามแบบแปลนของเทศบาล แต่เนื่องจากงบประมาณมีจำนวนจำกัด จึงก่อสร้างเพียง 8 ห้องเรียนก่อน ส่วนชั้นล่างซึ่งเป็นใต้ถุนโล่ง ใช้เป็นที่รับประทานอาหารและประชุมนักเรียน ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 จึงได้ทำการก่อสร้างต่อเติมครบทั้ง 12 ห้องเรียน

ปี พ.ศ. 2527 โรงเรียนได้เริ่มเปิดรับเด็กนักเรียนที่มีอายุก่อนเกณฑ์ภาคบังคับ 1 ปี เข้าเรียน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาภาคบังคับในปีถัดไป ซึ่งปรากฏว่าได้รับความสนใจจากผู้ปกครองในเขตพื้นที่บริการ และบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างดี จนถึงปีการศึกษา 2538 จึงได้เปลี่ยนนโยบายมาจัดการศึกษาระดับชั้นอนุบาล 1 - 2 แทน และได้ขออนุมัติก่อสร้างอาคารเรียน

หลังที่ 4 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 3 ชั้น 21 ห้องเรียน ตามแบบแปลนของเทศบาลในปี พ.ศ. 2535 แต่เนื่องจากงบประมาณจำกัด จึงก่อสร้างเพียง 6 ห้องเรียน และต่อมาได้ทำการก่อสร้างต่อเติมส่วนที่เหลือจนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2538

จากสถิติการเพิ่มของจำนวนนักเรียนที่ค่อนข้างสูงติดต่อกันทุกปี ทางโรงเรียนและเทศบาลนครระยอง จึงได้ทำการก่อสร้างอาคารเรียนหลังที่ 5 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด 3 ชั้น จำนวน 9 ห้องเรียน ตามแบบแปลนของเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ. 2542 และได้ทำการก่อสร้างอาคารเรียนหลังที่ 6 และ 7 ในปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2545 ตามลำดับ เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความคับแคบของสถานที่ และความแออัดของนักเรียนจำนวน 2,900 คนเศษ โดยใช้ที่ดินของวัดโชคได้คลายกังวลพื้นที่ประมาณ 5 ไร่เศษ ตั้งอยู่ห่างจากโรงเรียนเดิมประมาณ 1.8 กิโลเมตร ลักษณะอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 4 ชั้น ได้ถูนโถง จำนวน 12 ห้องเรียน ตามแบบแปลนของสำนักบริหารการศึกษา ส่วนท้องถิ่น และใช้เป็นสถานที่เรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 เริ่มตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา

ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนเทศบาลวัดโชคทิฆมทาราม เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งสิ้น 2,748 คน ห้องเรียน 69 ห้องเรียน พนักงานครูเทศบาล 112 คน พนักงานจ้างตามภารกิจตำแหน่งผู้ช่วยธุรการ 1 คน ตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงิน 1 คน ตำแหน่งครูจ้างสอน 1 คน ลูกจ้างประจำ ตำแหน่งภารโรง 3 คน พนักงานจ้างทั่วไป ตำแหน่งภารโรง 3 คน ผู้ดูแลเด็กอนุบาล 7 คน และแม่ครัว 8 คน โดยมี นางสุภลักษณ์ ตั้งกลชาญ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2550 ถึงปัจจุบัน

ปรัชญา วิสัยทัศน์ และเป้าหมายของสถานศึกษา

ปรัชญา ปณฺญา ว ธนญฺ เสฏฺ โย ปัญญาประเสริฐกว่าทรัพย์

วิสัยทัศน์ มุ่งจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน พัฒนาความรู้ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

- เป้าหมาย
1. โรงเรียนได้มาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
 2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดี
 3. ทุกสถานที่ในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้
 4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา

- พันธกิจ
1. จัดการศึกษาตามมาตรฐานทุกระดับ
 2. พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดี
 3. พัฒนาสถานที่ในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้
 4. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

โรงเรียนเทศบาลวัดโชติการาม เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองมาเป็นเวลานาน ทั้งในด้านการจัดการแข่งขันทางวิชาการ กีฬา และดนตรีนาฏศิลป์

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันโดยเกิดจากการร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน การร่วมมือกันแก้ปัญหาหรือเผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้สำเร็จลุล่วง การร่วมกันพบความสำเร็จและการร่วมกันชื่นชมยินดี ภาควิชาในความสำเร็จของงานนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544, หน้า 25)

หลักการสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ก็คือ การให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในการจัดและพัฒนาศึกษาไว้หลายมาตรา ดังต่อไปนี้

1. หลักการจัดการศึกษา มาตรา 8 (2) บัญญัติว่า ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
2. การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6) บัญญัติว่า ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น
3. หน้าที่ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง มาตรา 11 บัญญัติว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว
4. หน่วยจัดการศึกษา มาตรา 12 บัญญัติว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
5. สิทธิที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองได้รับ มาตรา 13 บัญญัติว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้ 1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล 2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด 3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา ตามที่กฎหมาย

กำหนด และมาตรา 18 (3) บัญญัติว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดใน ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่น

6. แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ เรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้

6.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

6.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและ ประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

6.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ ใช้ภูมิปัญญา

6.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

6.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

7. กระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 (6) บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

8. หลักสูตร มาตรา 27 วรรคสอง บัญญัติว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

9. ความเข้มแข็งของชุมชน มาตรา 29 บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการ เรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร

และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

10. การส่งเสริมหน่วยจัดการศึกษา มาตรา 38 บัญญัติว่า ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

11. การบริหารการศึกษา มาตรา 38 วรรคสอง บัญญัติว่า คณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

12. การบริหารสถานศึกษา มาตรา 40 บัญญัติว่า ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษาและสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

สรุปก็คือ การให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาด้านแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดย บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว และบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังนี้คือ 1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล 2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ 3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

การจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ต้องอาศัยกระบวนการนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ ซึ่งพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงานและทางอ้อม ร่วมวางแผนทางและนโยบาย

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา (ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2551) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และกำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควรระลึกถึง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ 1) สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน 2) ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ 3) ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้ หากตั้งใจทำ 4) ต้องหมั่นสร้างและปรุงแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของ

ชุมชนและเพื่อร่วมงาน 5) อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ตลอดเวลา 6) หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม 7) ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศมิตรภาพ 8) พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา 9) หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงานบริษัท ห้าง ร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ 10) สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนในการที่ส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่สถานศึกษา 2) การกำหนดนโยบายเป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา 3) การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา 4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา และ 5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา 3) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ 4) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ 5) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ และ 6) การสรุปผลการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนในการจัดการศึกษา นับเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก หากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลว่างมาเป็นครูพี่ครูแม่ให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญากับบุตรหลาน ย่อมเกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วนผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษานั้น คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าเป็นเรื่องของการทำกิจกรรม การบริจาคทรัพย์และแรงงานช่วยเหลือโรงเรียนเท่านั้น จึงสมควรที่เราจะศึกษาและทำความเข้าใจกับความหมายของการมีส่วนร่วม เพื่อนำมาเป็นแนวทางต่อไป ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้เสนอไว้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 16) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่า ยังไม่ได้ระดมทรัพยากรทางสังคมทั้งหมดที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่ได้สร้างคนที่คิดเป็นทำเป็น และมีคุณธรรมจริยธรรมที่ควรเป็น มีความจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา

ให้เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล สังคมทั้งมวลต้องมีสิทธิเสรีภาพ และบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมจัดการศึกษา และปฏิรูปการเรียนรู้ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้จริง

อุดม เข้มชื่นพงศ์ (2537) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ และเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร
2. ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

อรุณี หรดาล (2536, หน้า 6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา หมายถึง การที่ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการ และเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ด้วยการใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ซึ่งผู้ปกครองอาจจะกระทำด้วยตนเอง หรือให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กก็ได้

หรรษา นิลวิเชียร (2535, หน้า 235) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน และบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกัน นับตั้งแต่การวางแผน การทำงาน การเรียนรู้ การตัดสินใจ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ทางด้านการศึกษาของเด็ก และช่วยกันพัฒนาให้เด็กได้เจริญเติบโต ไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ฉันทนา ภาคบงกช (2537, หน้า 64) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับทางโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524, หน้า 17) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การเน้นให้ผู้ปกครองเป็นครูของเด็กของตนเองและมีบทบาทในการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรสอนและสอนโดยใคร โดยมีเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ ให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจดีขึ้นในเรื่องความต้องการและลักษณะของเด็ก รวมทั้งการให้การศึกษาที่ดีและถูกต้องเหมาะสมแก่เด็ก

เคปเลน (Kaplian, 1992 อ้างถึงใน ชีรภัทร์ เจริญดี, 2542, หน้า 18) พบว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาเกิดจากเหตุจำเป็น 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษานั้น ได้ก่อให้เกิดผลทางบวกในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และพฤติกรรมของเด็กอย่างเห็นได้ชัด

2. สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จำนวนครอบครัวแตกแยกการทำงานนอกบ้านของทั้งบิดามารดา การตั้งครุภัณฑ์นอกสมรสของมารดาที่เป็นวัยรุ่น อัตราการหย่าร้าง รวมทั้งการสร้างครอบครัวใหม่ของบิดามารดาเริ่มสูงขึ้น ทำให้โรงเรียนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

ดังกล่าว กล่าวคือ จำนวนเด็กในโรงเรียนที่มาจากครอบครัวที่มาจากโครงสร้างหลากหลายสูงขึ้น ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับทางโรงเรียนมักห่างเหิน ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะ บทบาทของทั้งสองสถาบันถูกกำหนดให้แตกต่างกันโดยโครงสร้างของสังคม ดังนั้นช่องว่างระหว่างบ้านกับทางโรงเรียนจึงมีอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะลดปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวได้

เดคเคอร์ และเดคเคอร์ (Decker & Decker, 1984 อ้างถึงใน สุภารัตน์ แซ่ซี้, 2541, หน้า 39) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาต่อการพัฒนาการของเด็ก ดังนี้ คือ

1. เด็กที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความรู้สึกลดอคฤชณะอยู่ในโรงเรียน มากกว่าเด็กอื่น ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับบุคลากรในโรงเรียนจนเด็กรู้สึกเหมือนอยู่กับผู้ใหญ่ที่ตนเองมีความคุ้นเคยด้วย
2. เด็กที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และมีความสนใจในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นมากกว่าเด็กที่ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วม
3. เด็กที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีความสามารถทางสติปัญญา และมีความพร้อมมากกว่าเด็กที่ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วม
4. เด็กที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองมากกว่าเด็กที่ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วม
5. การที่ผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ กับเด็กทำให้เด็กมีระดับสติปัญญาที่สูงขึ้น
6. เด็กจะมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองที่มีภูมิหลังดังกล่าว
7. การได้เห็นผู้ปกครองทำงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน จะช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีกับผู้ปกครอง บุคลากร และโรงเรียน

กล่าวโดยสรุปความหมายของ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา โรงเรียน หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา หรือการเรียนรู้ให้กับลูกหลานหรือเด็กในอุปการะของตนกับโรงเรียน

ความสำคัญของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษานั้น ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับให้สถานศึกษาต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้น ด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 58 ที่ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาคำนึงไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้กับเด็กด้วยเหตุผลหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตแต่ละชีวิต

ทารกที่เกิดใหม่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพาพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นระยะเวลายาวนาน (จุมล หนีพานิข, 2539, หน้า 121) การอบรมเลี้ยงดูลูกเป็น โอกาสให้พ่อแม่กับลูกคลุกคลีกัน ในแบบที่มีการให้และการรับ การคลุกคลีกันนี้ย่อมเกิดผลเป็นพิเศษในการสร้างความสัมพันธ์ พ่อแม่ คือ ต้นเหตุของความสุข ความทุกข์ทั้งปวงของเด็ก (กรมสุขภาพจิต, 2539, หน้า 4) สายใยความรัก ความผูกพันระหว่างเด็กกับพ่อแม่เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง มั่นคง และยาวนาน เป็นพลังยิ่งใหญ่ที่ช่วยผลักดันให้การดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ประสบความสำเร็จได้ ด้านการศึกษาก็เช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544, หน้า 3) ฉะนั้น หากได้นำเอาพลังความคิด ความเอาใจใส่ และความร่วมรับผิดชอบของผู้ปกครองมาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้แล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในตัวเด็กนักเรียนที่ยั่งยืน

2. พ่อแม่เป็นครูคนแรก

บรรทัดฐานสังคมที่เป็นมาตรฐานการปฏิบัติตนตามบทบาทและสถานภาพที่บุคคลมีในขณะใดขณะหนึ่งนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่บุคคลรู้หรือเข้าใจได้เองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่บุคคลต้องได้รับคำแนะนำสั่งสอนจึงจะรู้ได้ (พัทยา สายหู, 2541, หน้า 128-147) คำแนะนำสั่งสอน หรือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) นี่เป็นการเรียนรู้ทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2531, หน้า 95) พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการให้การศึกษาแก่นุทรหลานของตน

(จรรยา สุวรรณทัต, 2545, หน้า 8) ครูคนแรกของเด็กก็คือ แม่และ/ หรือพ่อ (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 166) หากขาดการอบรมของพ่อแม่ก็ยากที่จะหาการอบรมอื่นใดมาทดแทนได้

3. พ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด

พ่อแม่ มีพลัง รวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาดีต่ออนาคตของลูกหลานของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544, หน้า 3) เมื่อพิจารณานิเวศวิทยาของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่า ครอบครัวอยู่ใกล้ชิดและล้อมรอบตัวเด็กนักเรียนมากที่สุด พ่อแม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของเด็กนักเรียน

4. พ่อแม่เป็นครูที่ดีที่สุดในโลก

ลักษณะเด่นในความเป็นครูของพ่อแม่ที่แตกต่างไปจากครูปกติหรือมากกว่าครูทั่วไป ก็คือ 1) พ่อแม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความห่วงใยต่อลูกอย่างมากจนยากที่จะหาความรักของครูอาชัพมาทดแทนได้ 2) พ่อแม่เป็นครูตลอดชีวิต ที่ให้การอบรมสั่งสอนลูกได้ตลอดเวลา ครอบคลุมทั้งที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ 3) พ่อแม่เป็นครู 24 ชั่วโมง คือ ไม่ได้เป็นครูเฉพาะในเวลาราชการเหมือนครูอาชีพ ลักษณะความเป็นครูของพ่อแม่ทั้ง 3 ประการนี้ เป็นคุณสมบัติของครูที่ดีที่สุดในโลก (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 172-173)

5. เป็นยุทธศาสตร์สังคมแห่งการเรียนรู้

พ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการเสริมสร้างการเรียนรู้ ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (รุ่งเรือง สุชาภิรมย์, 2544, หน้า 11) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาจะทำให้สังคมมีแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายเพื่อทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งปัญญา ที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 11) เช่นเดียวกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 172-174) ที่ว่าครอบครัว คือ ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) หากสามารถทำให้ทุกครอบครัวเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้สำเร็จ จะได้ศูนย์การเรียนรู้ในอุดมคติที่มีความรัก ความอบอุ่น ความห่วงใย และความหวังดี เป็นจุดเชื่อมโยงการถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญที่สุด แล้วการที่จะทำให้สังคมไทยเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” ก็จะไม่ไกลเกินฝันอีกต่อไป

6. เป็นยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิต

การเรียนรู้ในยุคใหม่นั้น มิได้เกิดขึ้นที่โรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้น แต่เกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวางในสถานที่ต่าง ๆ แม้แต่ในบ้านก็จัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้ เพราะความรู้ต่าง ๆ สามารถเรียนรู้ได้เองในเวลารวดเร็ว เข้าใจง่าย โดยผ่านทางสื่อทันสมัยต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ สื่อมวลชน ฯลฯ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น น่าสนใจมากขึ้น และเกิดประสิทธิภาพได้มากขึ้นด้วย (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2542, หน้า 15) หากผู้ปกครองจัดบรรยากาศที่บ้านให้เกิดการ

เรียนรู้หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ก็จะทำให้เวลาที่เด็กอยู่นอกโรงเรียนเกิดการเรียนรู้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นการสร้างลักษณะนิสัยในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในที่สุด ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และยังเป็นการศึกษาที่ผสมกลมกลืน ไปด้วยกับการดำเนินชีวิตอีกด้วย

7. เป็นยุทธศาสตร์การระดมทรัพยากรทุกส่วนของสังคมเพื่อการจัดการศึกษา

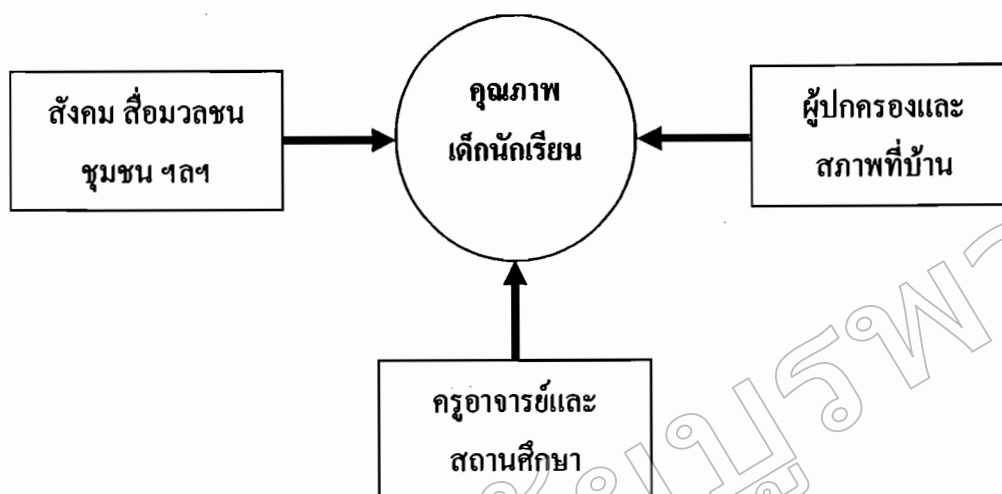
ผู้ปกครอง คือ แหล่งทรัพยากรของโรงเรียน หากมีการจัดการและประสานงานที่เหมาะสม ก็จะนำพลังที่ซ่อนเร้นเหล่านี้ออกมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุตรหลานและโรงเรียนอันเป็นที่รักของพ่อแม่ ผู้ปกครองทุกคน (ศิริจันทร์รัตน์ ทองปาน, 2544, หน้า 6) ถึงขนาดที่โกรลนิก และสโลว์เวซิค (Grolnick & Slowiaczek, 1994, หน้า 238) ได้ให้นิยามของ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ การอุทิศทรัพยากรโดยผู้ปกครอง ประกอบกับ ครอบครัว ก็คือ ตัวแบบจำลองของชุมชนหรือสังคม โดยธรรมชาติ ผู้ปกครองต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชนที่โรงเรียนนั้น ๆ ตั้งอยู่ (Parents are a Natural Link to the Communities) (Epstein & Becker, 1982, หน้า 702) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง จึงเป็นยุทธศาสตร์ในการระดมทรัพยากรทุกส่วนของสังคมเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษา (All for Education) ได้โดยง่าย เพราะการที่ผู้ปกครองส่งบุตรหลานมาให้อ่านที่โรงเรียนก็เท่ากับส่งแก้วตา ดวงใจของตนเองมาให้โรงเรียน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2543, หน้า 43)

สรุปก็คือ ครอบครัวเป็นสถาบันที่ก่อให้เกิดจุดเริ่มต้นของแต่ละชีวิต พ่อแม่จึงเป็นครูคนแรกและครูที่ดีที่สุดในโลกของลูก เป็นครูตลอดเวลาและตลอดชีวิตของลูก เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและล้อมรอบตัวเด็กที่สุด เป็นผู้ชี้โลกกว้าง เป็นผู้สร้างภูมิคุ้มกันทั้งร่างกายและจิตใจ พ่อแม่ผู้ปกครองมีหน้าที่เตรียมความพร้อมให้ลูกเข้าสู่สังคมภายนอกได้อย่างมั่นใจ จัดบรรยากาศที่บ้านให้เกิดการเรียนรู้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ทำให้สังคมมีแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายเพื่อทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งปัญญาที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับลูก และเป็นยุทธศาสตร์ในการระดมทรัพยากรทุกส่วนของสังคมเพื่อการจัดการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาของไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะสำเร็จได้ก็เพราะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

ทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล (Overlapping Spheres of Influence Theory) เอปสไตน์ (Epstein, 1997) และ เอปสไตน์ และเบคเกอร์ (Epstein & Becker, 1982) ได้เสนอทฤษฎีเพื่ออธิบายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล (Overlapping Spheres of Influence Theory) โดยมีแนวคิดหลักดังนี้ คือ หากมุมมองของนักการศึกษาของเด็กว่าเป็นนักเรียนนักศึกษานั้น ก็จะมองครอบครัวแตกต่างหากจากโรงเรียน

นั่นคือ ครอบครัวก็จะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ไปตามลำพังและทั้งหน้าที่การจัดการศึกษาของเด็กไว้ให้โรงเรียน แต่หากนักการศึกษาที่มีมุมมองว่านักเรียนเป็น “เด็ก” นักการศึกษานั้นก็จะมองทั้งครอบครัวและชุมชนเป็นเสมือนหุ้นส่วน (Partners) กับโรงเรียนในการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็ก ความเป็นหุ้นส่วนจะตระหนักถึงการแบ่งปันความสนใจ ความรับผิดชอบ เพื่อเด็ก และจะทำงานร่วมกันริเริ่มโครงการที่ดีกว่าเดิม และโอกาสต่าง ๆ เพื่อเด็ก และความสำเร็จของความเป็นหุ้นส่วนกันนี้ก็คือ การดูแล (Care) เด็ก ซึ่งเป็นแนวคิดหลักพื้นฐาน เมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาถึงขนาดเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียนแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูจะริเริ่มบรรยากาศ “โรงเรียนเสมือนครอบครัว” (Family-Like School) มากขึ้น ๆ โรงเรียนเสมือนครอบครัวจะต้อนรับทุก ๆ ครอบครัว โรงเรียนเสมือนครอบครัวจะกระตุ้นเตือนความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็กแต่ละคน และทำให้เด็กแต่ละคนรู้สึกว่าเขาเป็นคนพิเศษในทำนองเดียวกัน ความเป็นหุ้นส่วนนี้ ผู้ปกครองก็จะริเริ่มบรรยากาศ “ครอบครัวเสมือนโรงเรียน” (School-Like Family) ครอบครัวเสมือนโรงเรียนจะกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนตระหนักว่าเขาเป็นนักเรียน ครอบครัวจะเสริมแรงความสำคัญของโรงเรียน การบ้านและกิจกรรม ซึ่งสร้างทักษะ ความรู้สึกสำเร็จให้เด็ก ชุมชน รวมถึงกลุ่มของผู้ปกครองจะทำงานร่วมกัน ริเริ่มโอกาสการเรียนรู้เสมือนโรงเรียน เหตุการณ์ โครงการ ซึ่งเสริมแรง กระตุ้นเตือนให้รางวัลนักเรียนที่พัฒนาก้าวหน้าด้วยดี มีความคิดริเริ่ม เสียสละ ทำดี ชุมชนก็จะริเริ่มบรรยากาศ “ชุมชนเสมือนครอบครัว” (Family-Like Community) จัดตั้ง บริการ เหตุการณ์เพื่อสนับสนุนเด็ก ครอบครัวก็จะมีจิตใจให้ชุมชน (Community-Minded Families) นักเรียนจะช่วยเพื่อนบ้านของเขา และครอบครัวอื่น ๆ แนวคิดโรงเรียนชุมชนก็จะเกิดขึ้น เกิดโครงการบริการ เพื่อเด็ก ผู้ปกครองและคนอื่น ๆ ตลอดเวลา ทั้ง ก่อน ระหว่าง และหลังจาก เวลาทำการปกติของโรงเรียน โรงเรียนและชุมชนก็จะพูดคุยถึงโครงการและบริการที่เป็น มิตรกับครอบครัว (Family Friendly) เมื่อแนวคิดทั้งหมดนี้รวมเข้าด้วยกัน ก็จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities) หรือชุมชนแห่งความดูแล (Care Communities) คำต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2545, หน้า 126-127) ที่ว่า ผู้ปกครอง/ ครอบครัว ครู/สถานศึกษา และชุมชน/ สังคม เป็นองค์ประกอบ 3 ประการที่มีอิทธิพลต่อเด็กและทำให้เด็กนักเรียนมีคุณภาพ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2 องค์ประกอบ 3 ประการที่มีอิทธิพลต่อเด็ก (ธีระ รุญเจริญ, 2545, หน้า 126)

เอปสไตน์ (Epstein, 1997, p. 3) ได้เสนอทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพลว่าประกอบด้วย 2 โครงสร้าง ดังนี้

1. โครงสร้างภายนอก (External Structure) แสดงถึง 3 บริบทที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็ก ขอบเขตที่ทับซ้อนนี้ชี้ให้เห็นว่า ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน แบ่งปันความรับผิดชอบกันเพื่อเด็ก ความหลากหลายในแนวทางปฏิบัติ ปรัชญาประวัติศาสตร์ ฯลฯ ทำให้เกิดการทับซ้อนกันมากหรือน้อย การเชื่อมโยงกันของ 3 บริบทนี้มากหรือน้อย การปฏิบัติและการทับซ้อนกันนี้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2. โครงสร้างภายใน (Internal Structure) แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน สื่อสารหรือทำงานร่วมกัน โดยเด็กเป็นศูนย์กลางและผู้กระทำ (Actor) ปฏิสัมพันธ์นี้ ความเชื่อมโยง/ การมีส่วนร่วมของบ้าน โรงเรียน และชุมชนอาจอยู่ในระดับสถาบัน (Institutional Level) เช่น ครอบครัว กลุ่มเด็ก นักการศึกษา และชุมชน หรือในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level) เช่น ครู ผู้ปกครอง เด็ก หน้าที่ของชุมชน หรือ กลุ่มเล็ก ๆ เช่นเดียวกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 203)

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้าน

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2543, หน้า ง) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ว่าการเรียนรู้เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตและแสดงว่าบุคคลนั้นมีความเจริญเติบโต การเรียนรู้เป็นหัวใจของการศึกษา สถานศึกษาคือโรงที่จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างได้ผล ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน คือ นายโรงที่จัดระบบกิจกรรมการแสดงละครชีวิตโรงใหญ่ การจะทำอะไรต้องคำนึงถึงนักเรียนซึ่งมีความสำคัญที่สุด และจรรยา สุวรรณทัต (2545, หน้า 11) สภาพแวดล้อม

ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดก็คือบ้าน การเรียนรู้ที่บ้าน ตามโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 6 แบบของเอปสไตน์นั้น เอปสไตน์ (Epstein, 1982, pp. 701-705) ก็ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้านนั้น เอปสไตน์ (Epstein, 1982, p. 704) ได้เสนอตัวอย่างเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. โรงเรียนได้จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะของครอบครัวในทุกวิชาทุกระดับชั้น
 2. โรงเรียนได้มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการติดตามการบ้านที่บ้าน
 3. โรงเรียนได้มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กในการปรับปรุงทักษะในแต่ละชั้นและงานที่โรงเรียนมอบหมาย
 4. โรงเรียนได้จัดให้มีการบ้านที่让孩子ต้องปรึกษาหรือปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นประจำเพื่อให้ครอบครัวรู้ว่าเด็กได้เรียนอะไรบ้าง
 5. โรงเรียนได้จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมให้ผู้ปกครองและนักเรียนเรียนรู้ที่บ้าน
 6. โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ที่บ้าน
 7. โรงเรียนได้จัดให้มีการเรียนรู้และกิจกรรมในช่วงปิดเทอม
 8. โรงเรียนได้จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของนักเรียนและโรงเรียนทุกปี
- เอปสไตน์ (Epstein, 1982, p. 706) ยังได้คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้าน ดังนี้

1. ผลที่ได้รับต่อผู้ปกครอง คือ
 - 1.1 ผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีสนับสนุน กระตุ้น และช่วยนักเรียนที่บ้านทุกปี
 - 1.2 ผู้ปกครองมีการพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับเรื่อง โรงเรียน การเรียน และการบ้าน
 - 1.3 ผู้ปกครองเข้าใจหลักสูตรในแต่ละปีและสิ่งที่เด็กได้เรียนในแต่ละวิชา
 - 1.4 ผู้ปกครองได้แสดงความชื่นชมต่อทักษะการสอนของครู
 - 1.5 ผู้ปกครองตระหนักว่าเด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา
2. ผลที่ได้รับต่อครู
 - 2.1 ครูได้ปรับปรุงการมอบหมายการบ้านอยู่เสมอ
 - 2.2 ครูได้เคารพในเวลาของครอบครัว
 - 2.3 ครูได้ตระหนักว่าต้องช่วยเหลือและเสริมแรงการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว ครอบครัวที่มีการศึกษาน้อย ครอบครัวที่ต้องทำงานทั้งพ่อและแม่
 - 2.4 ครูได้แสดงความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมหรือการสนับสนุนของครอบครัวสำหรับบริบทของสังคมไทยนั้น กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 72) ได้สรุปและสังเคราะห์กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้าน ดังนี้

1. ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1 จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้ออำนวยต่อกระบวนการเรียนรู้และการคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง

1.2 ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามศักยภาพ

2. ด้านโรงเรียน

2.1 ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก

2.2 จัดกิจกรรมการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออกเช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 26-27) ที่เสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้าน ดังนี้

- 1) การให้ความรัก โดยการเอาใจใส่ดูแล ให้ความสบาย และความปลอดภัย มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
- 2) การให้ลูกได้มีเวลาส่วนตัว ที่จะทำในสิ่งที่เขาสนใจและแสดงออกอย่างหลากหลาย
- 3) การให้อิสระทางความคิด การพูดและการกระทำแก่เด็กอย่างเหมาะสม
- 4) แสดงความสนใจ หรือชื่นชมในสิ่งที่ลูกนำเสนอหรือการค้นพบสิ่งต่าง ๆ แก่ลูกตามควรแก่กรณี
- 5) มีการอดทนในการรับฟังความคิดเห็นและผลงาน โดยการหลีกเลี่ยงการลงโทษที่ลูกไม่เข้าใจความคิดของตน
- 6) เสริมสร้างให้ลูกมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพึงพอใจ และให้การยกย่องหรือเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์
- 7) อ่านหนังสือให้ลูกฟังหรือเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์โดยให้คำนึงถึงวัยและพัฒนาการเป็นหลัก รวมทั้งให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ลูก
- 8) กระตุ้นและฝึกทักษะพื้นฐานให้ลูกในแง่มุมต่างๆ อยู่เสมอ
- 9) ปรับสภาพแวดล้อมที่บ้าน รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด
- 10) ตั้งคำถามและฝึกการค้นหาคำตอบด้วยเหตุผลบ่อย ๆ
- 11) พาลูกไปชมนิทรรศการ กิจกรรม และสถานที่สำคัญ ๆ
- 12) ฝึกสร้างนิสัยที่ดีให้แก่ลูก เช่น ฝึกให้มีความรับผิดชอบ รู้จักความอดทน รู้จักความสำเร็จและความผิดพลาด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของสิ่งต่าง ๆ ฯลฯ

- 13) ตรวจสอบและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ
- 14) สนทนาร่วมกับลูก โดยคำนึงถึงความสนใจของลูกเป็นหลัก รวมทั้งอธิบายความหมายของสิ่งต่าง ๆ ด้วยภาษาง่าย ๆ สั้น ๆ
- 15) เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก
- 16) ให้ความร่วมมือกับครู ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของลูกอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอ ให้ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียน เป็นต้น
- 17) ส่งเสริมให้ลูกเป็นตัวของตัวเอง รู้จักคิดวางแผนและตัดสินใจด้วยตนเอง
- 18) จัดเตรียมห้องหรือส่วนหนึ่งของห้องไว้เป็นสัดส่วนรวมทั้งจัดหา เครื่องเล่น และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ไว้ให้ลูก
- 19) เอาใจใส่คำถามและคำตอบของลูกด้วยความอดทน จริงใจที่สุดเท่าที่จะทำได้
- 20) เชื่อและศรัทธาว่าลูกมีความรู้สึกที่ดีสภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด ก็คือ บ้าน ครอบครัวแต่ละครอบครัวจึงจัดเป็นสภาพแวดล้อมสำคัญต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของเด็ก ครอบครัวจึงมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก ทั้งทางความคิด การกระทำ และการเติบโตของเด็ก (จรรยา สุวรรณทัต, 2545, หน้า 12) การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 (6) กำหนดว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ใน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง
2. ด้านการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน
3. ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน
4. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม
5. ด้านการสนับสนุนและเสริมกำลังใจ

ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง

เอปสไตน์ (Epstein, 1982, หน้า 701-705) ได้เสนอโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครองไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง (Parenting) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของครอบครัว (Basic Responsibilities

of Families) ได้แก่ การจัดเตรียมที่อยู่อาศัย (Housing) สุขภาพ (Health) โภชนาการ (Nutrition) เครื่องนุ่งห่ม (Clothing) ความปลอดภัย (Safety) ทักษะของผู้ปกครอง (Parenting Skills) ต่อเด็กทุกระดับอายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็กในฐานะนักเรียนทุกระดับชั้น ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเพื่อช่วยโรงเรียนให้เข้าใจเด็กและครอบครัว

แมคคอบบี้ และมาร์ติน (Maccoby & Martin, 1983, pp. 253-255) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาว่ามีหลายรูปแบบ ซึ่งการแบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูจะอาศัยระดับการปฏิบัติของบิดามารดาจาก 2 มิติ คือ

1. มิติด้านการตอบสนองของบิดามารดา (Parental Responsiveness) หมายถึง ความอบอุ่นหรือการสนับสนุนของบิดามารดาที่มีต่อบุตร เป็นความตั้งใจของบิดามารดา ที่จะเลี้ยงดูบุตรตอบสนองความต้องการของบุตรอย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้บุตรเป็นตัวของตัวเองควบคุมตัวเองได้ โดยบิดามารดาทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุน

2. มิติด้านการเรียกร้องของบิดามารดา (Parental Demanding) หมายถึง การควบคุมดูแลพฤติกรรมของบุตร ทำให้บุตรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว โดยการเลี้ยงบุตรให้เจริญเติบโต มีความเป็นผู้ใหญ่ มีการควบคุมดูแล ส่งเสริมระเบียบวินัยและพร้อมที่จะเผชิญกับเด็กที่ไม่เชื่อฟัง

จากการแบ่งระดับการปฏิบัติของบิดามารดาในมิติด้านการตอบสนองและการเรียกร้อง ทำให้สามารถจัดแบ่งรูปแบบการเลี้ยงดูของบิดามารดา ได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ คือ

1. การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจแบบมีเหตุผล (Authoritative Parenting Style)

การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจแบบมีเหตุผล เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่บิดามารดามีมิติด้านการเรียกร้องสูง และมีมิติด้านการตอบสนองก็สูงด้วย ภาพลักษณ์ของเด็กจะมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว มีความกลมกลืนกับครอบครัว มีความรัก ยอมรับบุคคลอื่นได้ มีเหตุผล บิดามารดาให้อิสระในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ โดยลำพังตามที่ต้องการได้ตามสมควร บิดามารดาจะให้ความช่วยเหลือตามโอกาสอันควร บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรทำให้บุตรรู้สึกได้ว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความรัก ความอบอุ่น ความยุติธรรม ความก้าวหน้าในอนาคตเป็นสิ่งท้าทายและมีการพัฒนาตนไปที่ละก้าวอย่างต่อเนื่อง

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาจะยอมรับตัวคนที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุตรแต่ละคน ให้ความรัก ให้การดูแล ให้ความเสมอภาค สนับสนุนบุตรให้แก้ไขเมื่อทำสิ่งที่ผิดพลาด ส่งเสริมความสามารถของบุตร และส่งเสริมให้บุตรเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น

การเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กมีความมั่นคงในความรักต่อตนเองและผู้อื่น มีความพึงพอใจในความสำเร็จและการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่กลัวความล้มเหลว มีความพยายามและมองโลกในแง่ดี และมีความเป็นมิตร

2. การเลี้ยงดูแบบตามใจบุตร (Indulgent Parenting Style)

การเลี้ยงดูแบบตามใจบุตร เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรที่บิดามารดามีมิติด้านการเรียกร้องต่ำ แต่มีมิติด้านการตอบสนองสูง ภาพลักษณ์ของเด็ก เด็กจะถูกตามใจ บิดา มารดา จะเป็นผู้จัดหามาให้ทุกอย่าง เด็กจะไม่ยอมทำตามบิดามารดา ทำอะไรขาดความยั้งคิด และจะมีลักษณะการเรียกร้องมากกว่าเด็กอื่น

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาจะยอมเด็กทุกเรื่อง ไม่ว่าเรื่องนั้นเด็กจะมีความคิดแปลก ๆ มีอารมณ์และความต้องการที่แปลก ๆ ขาดความยั้งคิด บิดามารดาจะไม่เคยปฏิเสธบุตร ยกให้บุตรเป็นเจ้านาย และบิดามารดาเป็นทาสหรือเป็นคนรับใช้

การเลี้ยงดูแบบตามใจนี้ เด็กจะทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยขาดความยั้งคิด เด็กจะคือรันมีอารมณ์เกรี้ยวกราด ขี้โมโหและไม่ใส่ใจผู้อื่น และมักมีความขัดแย้งกับบิดามารดาอยู่เสมอ

การเลี้ยงดูแบบตามใจ สามารถมองได้เป็น 2 ประเด็น ในประเด็นแรก เป็นการตามใจบุตร เนื่องจากบิดามารดาต่างไปกันคนละทาง ตามความชอบของตนไม่สนใจซึ่งกันและกัน ส่วนอีกประเด็นหนึ่งมองว่า บิดามารดามีความรักบุตรมากจะปล่อยให้บุตรแสดงพฤติกรรมตามอำเภอใจ ขอบตามบุตรทุกอย่างไม่ว่าบุตรจะต้องการอะไร บิดา มารดาไม่มีการลงโทษบุตร

3. การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian Parenting Style)

การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรที่บิดามารดา มีมิติด้านการเรียกร้องสูง แต่มีมิติด้านการตอบสนองต่ำ ภาพลักษณ์ของเด็ก เด็กจะเหมือนลูกสุนัขที่กำลังถูกฝึก ต้องให้คนเลี้ยงคอยบังคับตลอดเวลา

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาจะมีความมั่นคง มีอำนาจเด็ดขาดในบ้าน สม่่าเสมอ ในทิศทางของตนเอง มีการวางกฎเกณฑ์ควบคุมดูแลบุตรตลอดเวลา ถ้าบุตรทำผิดไปจากกฎเกณฑ์ จะมีการทำโทษบุตรอย่างรุนแรง อาจจะใช้คำหรือลงโทษบุตรด้วยการตี หรือดราวงวัล สั่งสอนตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด เตือนความจำในเรื่องเดิมอย่างสม่ำเสมอ เข้มงวดกวดขัน ให้บุตรฝึกฝนสิ่งที่ บิดามารดาสั่งสอนอยู่ตลอดเหมือนเป็นทหาร ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตรมีน้อย ความเอาใจใส่บุตรและการแสดงความรักต่อบุตรมีน้อยมาก ทุกคนปฏิบัติตามภารกิจของครอบครัวตามหน้าที่ แทนที่จะทำด้วยความรัก บิดามารดาไม่สนใจในการให้กำลังใจหรือสนับสนุนบุตร

เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้จะมี 3 ลักษณะ คือ แบบแรก เป็นเด็กที่ขอมเชื่อฟัง หัวอ่อน ทำตามแนวทางที่บิดามารดาวางไว้อยู่ในโอวาท แบบที่ 2 เด็กจะแข็งข้อต่อต้าน ปฏิเสธด้วยถ้อยคำ และแบบที่ 3 เด็กจะต่อต้านเงียบ ๆ ชอบฝันกลางวัน หลงลืม ทำตัวเรื่อยเปื่อย และอาจออกนอกกลุ่ม นอกทางในที่สุด

4. การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง (Neglecting Parenting Style)

การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรที่บิดามารดามีมิติด้านการเรียกร้องค่า และมีมิติด้านการตอบสนองต่ำด้วย เด็กจะขาดคนดูแล บางครั้งอาจต้องเร่ร่อนไม่มีที่นอนเป็นเด็กจรจัด ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาแบบนี้จะไม่ดูแลเด็ก ทอดทิ้งปล่อยให้ไปตามยถากรรม บิดามารดาอาจจะร่ำรวยมีฐานะทางเศรษฐกิจ มีชื่อเสียงหรืออาจไม่มีงานทำ ฐานะยากจน ติดเหล้า หยาঁร้าง หรือป่วย

การเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กจะขาดความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้อื่น ไม่ต้องการให้ใครมาสนใจ ไม่ต้องการผูกพันกับใคร ขาดบิดามารดา ทำให้ไม่มีแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิต

บอมริน (Baumrind, 1978, p. 239) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาว่าประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การให้ความรักความอบอุ่น (Parental Warmth) การควบคุมความประพฤติ (Behavioral Control) และการควบคุมทางด้านจิตใจ (Psychological Control) จากการผสมผสานทั้ง 3 องค์ประกอบ ทำให้สามารถแบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจแบบมีเหตุผล (Authoritative Parenting Style)

เป็นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นมาก มีการควบคุมความประพฤติอย่างเข้มงวด แต่มีการควบคุมทางด้านจิตใจในระดับต่ำ บิดามารดายินดียรับฟังลูก เพื่อที่จะได้ให้การแนะนำ เสนอแนะแนวทางที่ดีให้แก่ลูก ให้คำแนะนำลูกอย่างสม่ำเสมอ บิดามารดาประเมินค่าความเชื่อถือในฐานะที่เป็นความคาดหวังและอิสรภาพของลูก บิดามารดาดังมาตรฐานและบังคับลูกให้ทำตามมาตรฐานที่ตนเองกำหนด บิดามารดาไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ลูกมักถูกกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในลักษณะแบบ “ให้และรับ” อย่างไรก็ตาม บิดามารดาฟังความคิดเห็นของลูก ยอมรับฟังเหตุผลต่าง ๆ ที่ลูกใช้อธิบายถึงการตัดสินใจและเปิดโอกาสให้ลูกได้บอกจุดมุ่งหมายของลูกด้วย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian Parenting Style) เป็นลักษณะ

การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นไม่มาก มีการควบคุมความประพฤติอย่างเข้มงวด และมีการควบคุมทางด้านจิตใจในระดับสูงด้วย บิดามารดาในกลุ่มนี้ มีการควบคุมและประเมินผลพฤติกรรมและทัศนคติของลูกเพื่อให้ตรงกับมาตรฐานของการปฏิบัติที่ถูกต้องในทางทฤษฎี และกำหนดโดยผู้ที่มีอำนาจสูงกว่า บิดามารดาแบบนี้จะไม่ใช้คำว่า “ให้และรับ” ในครอบครัว ลูกถูกคาดหวังให้ยอมรับคำพูดของบิดามารดาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ การเชื่อฟังค่านิยมหรือคำพูดของบิดามารดาเปรียบเหมือนการทำความดีของลูก บิดามารดาแบบนี้คาดหวังให้ลูกต้องทำดีที่สุดและผิดไม่ได้เลย ลูกถูกมองว่ายังมีสถานภาพเป็นเด็ก โดยมีความเข้มงวดกับลูกในเรื่องอิสรภาพ และระบุ

ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบ้านที่ลูกต้องรับผิดชอบ เพื่อสอนลูกให้เอาใจใส่ในงาน บิดามารคามักฝึกหัดลูกให้ทำตามที่ตั้งคំต้องการ ยึดมั่นในตนเองอย่างแข็งขันและเข้มงวดต่อลูก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ (Indulgent Parenting Style) เป็นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นมาก มีการควบคุมความประพฤติไม่เข้มงวด และมีการควบคุมทางด้านจิตใจในระดับต่ำด้วย บิดามารดาในกลุ่มนี้เชื่อว่าการควบคุมลูกเป็นการละเมิดสิทธิของเด็กและจำกัดขีดพัฒนาการของลูก จึงตามใจลูก พยายามปฏิบัติตนในแนวทางต่าง ๆ ที่ไม่บีบบังคับลูก เช่น ไม่ลงโทษ ขอมรับลูก และเห็นด้วยกับแรงกระตุ้นเกี่ยวกับความปรารถนาและการกระทำของลูก บิดามารดาจะไม่เข้มงวดกวดขันลูกปล่อยให้ลูกทำตามใจชอบ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528, หน้า 3-15) ได้จำแนกการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 5 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูกของตน โดยการแสดงความรักใคร่ เอาใจใส่สนใจทุกข์สุขของลูก มีความใกล้ชิดกับลูก โดยการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูกและให้ความสนิทสนม ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ให้ความสำคัญแก่ลูก ซึ่งเป็นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ลูกต้องการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการที่บิดามารดาจะสามารถถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ไปสู่ลูก ทำให้ลูกมีสุขภาพจิตดี มีการปรับตัวได้ดี มีความวิตกกังวลน้อย มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาอธิบายเหตุผลและชี้แจงถึงพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี รวมทั้งอธิบายผลดีและผลเสียที่เกิดจากการกระทำของลูกซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่น นอกจากนั้น บิดามารดาจะให้รางวัลและลงโทษลูกตามวิธีที่เหมาะสม ซึ่งทำให้ลูกเกิดการเรียนรู้และรับทราบว่สิ่งใดควรที่จะกระทำและสิ่งใดไม่ควรกระทำ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาใช้การลงโทษลูกทางจิตใจเพื่อปรับพฤติกรรมอย่างจงใจ การลงโทษทางจิต เช่น การใช้วาจาว่ากล่าวดูค่า การดัดนิสัยต่าง ๆ

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดามารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตามแล้ว มีผู้ใหญ่ตรวจตราอย่างใกล้ชิดว่าเด็กทำตามคำสั่งหรือไม่ ถ้าเด็กทำตามก็จะมีรางวัลให้ แต่ถ้าเด็กไม่ทำตามก็จะถูกลงโทษ

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว หมายถึง วิธีการเลี้ยงดูที่บิดามารดา เปิดโอกาสให้ลูกได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำและการฝึกฝนจากบิดาและมารดาหรือผู้ปกครอง

งามดา วณินทานนท์ (2534) ได้ศึกษาและรวบรวมการอบรมเลี้ยงดูไว้ 5 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดารายงานว่า ในการปฏิบัติต่อลูกตนได้แสดงความรักใคร่เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของลูกเพียงใด มีการใกล้ชิดกับลูก โดยตนได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูกมากขึ้นเพียงใด นอกจากนั้นยังเกี่ยวกับความสนิทสนม การสนับสนุนช่วยเหลือ การให้ความสำคัญแก่ลูกด้วยการอบรมเลี้ยงดูแบบสนับสนุนมากนี้เป็นการให้ในสิ่งที่ลูกต้องการทั้งสิ้น ฉะนั้นบิดามารดาที่เลี้ยงลูกโดยวิธีนี้จึงเป็นผู้ที่ลูกรัก และลูกเห็นความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งจะทำให้ลูกยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ ของบิดามารดาได้โดยง่ายและยอมรับบิดามารดาเป็นแบบอย่างโดยไม่รู้ตัว

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ หมายถึง การที่บิดามารดา ใช้อธิบายเหตุผลให้แก่ลูกเมื่อมีการส่งเสริมและขัดขวางการกระทำของลูกหรือลงโทษลูก นอกจากนั้น บิดามารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัลและลงโทษลูกอย่างเหมาะสมกับการกระทำของลูกมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อลูกตามอารมณ์ของตนเอง การกระทำของบิดามารดาจะเป็นเครื่องช่วยให้ลูกได้เรียนรู้และรับทราบถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำ นอกจากนั้น ยังช่วยให้ลูกสามารถจะทำนายได้ว่าตนจะได้รับรางวัลหรือลงโทษจากบิดามารดา หลังจากที่ได้กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นแล้ว มากน้อยเพียงใด การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ยังหมายถึง การที่บิดามารดาบอกให้ลูกทราบถึงพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา และชี้แจงให้ลูกทราบผลดี ผลเสียที่เกิดจากการกระทำของลูก ซึ่งการกระทำนั้นอาจส่งผลกระทบต่อบิดามารดาหรือผู้อื่นตามมาภายหลัง อาจกล่าวได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์นั้น ในปัจจุบันเป็นมิติที่มีความหมายกว้างขวางกว่าที่เคยใช้มาแต่เดิม

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดามีการลงโทษเมื่อเด็กกระทำความผิด การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นแบบที่นักจิตวิทยาใช้ในการศึกษามาก โดยการวิจัยเรื่องแรก ๆ ศึกษาทางด้านการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ได้เน้นความสำคัญของวิธีการที่บิดามารดาใช้ลงโทษเด็กเป็นอันดับแรก และถ้าพิจารณาอายุของเด็กจะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการลงโทษที่ผู้ใหญ่ใช้กับเด็กตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อเป็นทารก เช่น ในการหย่านม การฝึกขับถ่าย และการห้ามปรามการกระทำของเด็ก เป็นต้น การลงโทษที่ได้ศึกษานั้นมีหลายวิธี เช่น การใช้อำนาจบังคับโดยการลงโทษทางกาย การใช้วาจาคุกคาม การริบวัตถุสิ่งของ การงดแสดงความรักใคร่เมตตา และการคัดสิทธิต่าง ๆ เป็นต้น อาจแบ่งวิธีการลงโทษเป็น 2 ประเภท คือ การลงโทษทางกาย และการลงโทษทางจิต การลงโทษทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาลงโทษด้วยการเฆี่ยน ตบตีให้เจ็บกาย การลงโทษทางจิต หมายถึง การคุกคาม แสดงอาการไม่พอใจ เมินเฉย แสดงอาการไม่สนใจ คัดสิทธิบางอย่าง การลงโทษเด็กโดยเฉพาะการทำให้เจ็บกาย เป็นวิธีการปรับพฤติกรรมที่บิดามารดามักใช้อย่างจงใจ ใช้มากและใช้บ่อยกว่าการให้รางวัลเมื่อเด็กทำความดี

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม การควบคุมมาก หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตามแล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิดว่า เด็กทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำตามต้องการก็จะลงโทษเด็ก ส่วนการควบคุมน้อย หมายถึง การปล่อยให้เด็กรู้จักคิดตัดสินใจเองว่าควรหรือไม่ควรทำอะไร และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ้าง โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเด็กมากนัก

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กช่วยตัวเองได้เร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป

คุณฉวี โยเหลา (2535, หน้า 15-21) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งได้รวบรวมรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูไว้ 11 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดายอมรับ ชื่นชม ให้ความสนับสนุน ใกล้ชิดและให้ความสนใจกับเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาให้คำอธิบายประกอบการสนับสนุนและห้ามปรามเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีความสม่ำเสมอเหมาะสมในการให้รางวัลหรือการลงโทษ
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ใช้เหตุผล หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ตรงกันข้ามกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาลงโทษด้วยการเย็บ ตบตีให้เจ็บกาย หรือลงโทษทางจิตด้วยการดูว่าแสดงอาการไม่พอใจ ทำเป็นเมินเฉยแสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิบางอย่าง
5. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดามารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม และคอยควบคุมพฤติกรรมของเด็ก โดยไม่ปล่อยให้เป็นอิสระ
6. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กมีความรู้สึกว่าตนเองได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุน หรือคำแนะนำจากผู้ปกครอง มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ บิดามารดาไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร
7. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กรู้สึกว่าจะตนเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุน หรือคำแนะนำจากผู้ปกครอง มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ บิดามารดาไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร
8. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กรู้สึกว่าจะตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่บิดามารดากำหนด หรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการทำที่ตนเองต้องการ

9. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาในลักษณะที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุนและช่วยเหลือ ยินดีที่จะอยู่กับบุตร ขกย่ง คุ่มครองและทำให้บุตรมีความเชื่อมั่นในตนเอง

10. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ในลักษณะที่เป็นการลงโทษทางร่างกายและจิตใจ เช่น การเขียนตี คำว่า การไม่พิจารณาถึงความต้องการของเด็ก การดัดนิสัย เป็นต้น

11. การอบรมเลี้ยงดูแบบเรียกร้องเอาจากเด็ก หมายถึง การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาในลักษณะที่เป็นการควบคุม เรียกร้องเอาจากบุตร เช่น ในด้านความสำเร็จ มีความรู้สึกไม่พอใจเมื่อบุตรทำไม่สำเร็จตามเป้าหมายของบิดามารดา

จากการอบรมเลี้ยงดู ดังกล่าวข้างต้นทั้ง 11 แบบ คุณฎี โยเหลา ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็น 2 กลุ่ม คือ (คุณฎี โยเหลา, 2535, หน้า 21)

1. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยการให้ความรัก สนับสนุน มีเหตุผล ขอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก มีความสม่ำเสมอและเหมาะสมในการให้รางวัลหรือการลงโทษ

2. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยการออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม ควบคุม ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก หรือการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

ด้านการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน

สุทธิมาลย์ โยมนี (2545, หน้า 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน หมายถึง การสอบถามถึงการเรียน ติดตามดูความสามารถของนักเรียน และช่วยทบทวนบทเรียนที่เรียนไปแล้ว

ไพบรยา สุภจิตร (2551, หน้า 4) กล่าวว่า การกำกับดูแลและการทำการบ้าน หมายถึง การให้การสนับสนุนดูแลในการทำการบ้าน ติดตามผลการทำการบ้านของนักเรียน และลงชื่อกำกับเพื่อรับรองโดยผู้ปกครอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 4-6) และอาภา ภมรบุตร (2545, หน้า 1-2) ได้เสนอบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมกับการเรียนไว้ว่า ผู้ปกครองควรให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กอย่างเพียงพอ ผู้ปกครองควรให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความสนใจ และความเข้าใจแก่เด็กอย่างเพียงพอการติดตามผลการเรียนและความประพฤติพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่อง คอยติดตามให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ ช่วยพัฒนากล่อมเกล้าให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน

เอปสไตน์ (Epstein, 1982, หน้า 701-705) ได้เสนอโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้านการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสาร (Communicating) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของโรงเรียน (Basic Responsibilities of Schools) ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน (School-to-Home) และการสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน (Home-to-School)

รุ่งเรือง สุขาภิรมย์ (2544, หน้า 12) ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์ทางการศึกษากับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในระบบการศึกษาของประเทศไทย ในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนไว้ว่า การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาในระดับสูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูตามธรรมชาติ คือ การที่พ่อแม่และผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อผู้ให้บริการการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพ่อแม่และผู้ปกครอง จึงเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันครอบครัวกับหน่วยงานทางการศึกษาในทุกระดับเพื่อให้พ่อแม่และผู้ปกครองมั่นใจว่าสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการที่เกี่ยวข้องจะเป็นผู้รับช่วงดูแลบุตรหลานของตนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักวิชาการ ในขณะที่เดียวกัน โรงเรียนจะทราบสถานะทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และอารมณ์ของเด็กอย่างถูกต้อง ความร่วมมือในระดับนี้จะเน้นการส่งเสริมระบบการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับโรงเรียน

นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในการปฏิบัติตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ว่า ในการมีส่วนร่วมและประสานงานกับสถานศึกษานั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรมีบทบาทดังนี้

1. ให้ข้อมูลพื้นฐานของบุตรหลานแก่ครู/ สถานศึกษา
2. พบปะครูของบุตรหลานตามกำหนดนัดหมายของสถานศึกษา อย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและรับทราบ/ ติดตาม พัฒนาการเรียนรู้ของบุตรหลาน
3. ศึกษาทำความเข้าใจกับข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนแจ้งหรือประสานมาและพิจารณาให้ความคิดเห็น พร้อมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับครูด้วย
4. ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เพื่อร่วมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. พบปะเครือข่ายผู้ปกครองและขยายผลการปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่กลุ่มผู้ปกครองให้กว้างขวางต่อไป
6. พ่อ แม่ ควรอ่านรายงานผลการเรียนรู้ของลูกจากสถานศึกษาอย่างตั้งใจถึงแม้จะเหนื่อยจะไม่ใช่อะไรที่สำคัญที่สุด แต่ก็เป็นตัวบ่งชี้หนึ่งที่ว่าลูกมีความสามารถและความถนัดในทางใด

ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม

สุทธิมาลย์ โยมณี (2545, หน้า 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การให้ความรู้เพิ่มเติม หมายถึง การช่วยส่งเสริมความรู้ในเรื่องที่นักเรียนกำลังเรียนหรือสนับสนุนให้นักเรียนหาความรู้จากแหล่งวิชาการต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด สื่อมวลชน หนังสือ หรือการไปทัศนศึกษา เป็นต้น

ฉลอง คงเจริญ (2545, หน้า 36-37) กล่าวถึงบ้านว่า บ้านเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กในหลาย ๆ ด้าน บ้านมีบทบาทที่สำคัญต่อเด็กในการรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ผู้ปกครองอาจช่วยจัดประสบการณ์ที่ดีให้เด็กได้รับรู้ เช่น การช่วยเหลือตนเอง การให้อ่านหนังสือที่ดี การชมรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์ การอบรมสั่งสอนจริยธรรม

เบญจมาศ ทรัพย์มีชัย (2548, หน้า 88-93) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ในด้านความรู้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเพราะว่าผู้ปกครองให้ความสำคัญเอาใจใส่ในเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียนจึงให้การส่งเสริมนักเรียนที่อยู่ในการปกครองเกิดการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ เช่น การควบคุมดูแลให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ได้แก่ การทำการบ้าน การทบทวนวิชาความรู้ที่เรียน การสอนเพิ่มเติม ให้คำแนะนำกับนักเรียนในเรื่องที่นักเรียนไม่เข้าใจหรือมีข้อสงสัย นำนักเรียนไปทัศนศึกษา ในสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีเวลา รวมทั้งการเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการสนับสนุนและเสริมกำลังใจ

สุทธิมาลย์ โยมณี (2545, หน้า 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสนับสนุนและเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้คำชมเชย หรือรางวัลเมื่อนักเรียน มีผลการเรียนเป็นที่น่าพอใจ

สุริยเดว ทรีปาตี (2554) กล่าวว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างต้นทุนชีวิตให้กับลูก คือ แม่ และเป็นผู้สร้างทักษะการเป็นผู้ให้ที่สำคัญแก่ลูกได้เป็นอย่างดี เช่น ช่วยทำงานบ้าน ช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ไม่เช่นนั้นสังคมแห่งความเอื้ออาทรจะกลายเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน และเห็นแก่ตัวในที่สุด แม่ถือว่าเป็นผู้สร้างโลก ผ่านการสร้างต้นทุนชีวิตให้กับลูก โดยการเลี้ยงดูด้วยการให้เวลา ให้ความรัก และการพูดคุยให้กำลังใจให้ทักษะกับลูก ซึ่งถือเป็นบันได 3 ขั้นแรกของการสร้างต้นทุนชีวิตให้กับเด็ก

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร สามารถสรุปได้ว่า ผู้ปกครองนักเรียน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จด้านการเรียนของนักเรียน ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วม

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนมาก ย่อมส่งผลให้การเรียนของนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์มากตามสัดส่วน ดังนั้นข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองจึงมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้โดยจำแนกตามตัวแปร ดังนี้

เพศ กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสำคัญ เนื่องจากเพศชายและเพศหญิงมีความคิดในบางเรื่องแตกต่างกัน เช่นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เป็นพ่อมักจะมองว่าควรเป็นหน้าที่ของแม่มากกว่าที่จะให้ความสนใจส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับบุตรหลานของตน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ปัจจัยด้านเพศจึงน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดังแนวคิดของคูฟแมน (Koufman, 1949, หน้า 7) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542, หน้า 5) ที่ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิมัลย์ ไยมณี (2545) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ผู้ปกครองเพศหญิงมีส่วนร่วม ในการพัฒนาการเรียนการสอนในด้านวิชาการและพฤติกรรมในภาพรวมมากกว่าผู้ปกครองเพศชาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

อายุ กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้มีความสำคัญ เนื่องจากคนที่มีอายุแตกต่างกันย่อมมีประสบการณ์และความสามารถในการบางเรื่องแตกต่างกัน ซึ่งในทางความเชื่อของสังคมไทย คนที่มีอายุมากกว่ามักจะเป็นผู้ที่ที่มีประสบการณ์หลากหลายและเป็นที่เคารพเชื่อถือของผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ดังนั้นความแตกต่างในด้านอายุของผู้ปกครองน่าจะมีส่วนทำให้การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครองมีความแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของพุลเกษม ราชบรรเทา (2552) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โรงเรียนบ้านหลังสวนประชาสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า คนในชุมชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิมัลย์ ไยมณี (2545) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน

โรงเรียนมณีวัฒนา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุ 36 - 40 ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนในด้านวิชาการและพฤติกรรมผู้เรียนมากกว่าผู้ปกครองกลุ่มอายุทั้งหมด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวังนา ดังทัศนวิสัย (2546) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนอนุบาลในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนเอกชน กลุ่ม 8 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ระดับการศึกษา กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากผู้ปกครองที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมได้รับประสบการณ์หรือความคิดต่าง ๆ รวมทั้งมีสังคมหลากหลายมากกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาน้อย ค่านิยมของชาวชนบทซึ่งส่วนใหญ่จะมีการศึกษาน้อย มักจะยกย่องให้เกียรติ บุคคลในเมืองซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาสูงและมีประสบการณ์สูงกว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันจึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของชัชวาล ควงมณี (2553 อ้างถึงใน สุริยเดว ทรีปาตี, 2554) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครองโรงเรียนคลองหนองใหญ่ สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ใน 2 ด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครองและด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิมาลย์ ไยมณี (2545) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนมณีวัฒนา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่า ปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนในด้านวิชาการและพฤติกรรมผู้เรียน มากกว่าวุฒิการศึกษาทั้งหมดสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณ สุขชม (2546, หน้า 83-84) ได้ศึกษาผลการปฏิบัติงานตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครนายก พบว่า ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลการปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยรวมทั้ง 5 ด้าน และในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย เข้ามาเป็นตัวแทน และลักษณะงานที่คณะกรรมการทุกคนมีโอกาสร่วมกันทำในงานด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานที่ไม่ขึ้นอยู่กับอายุ วุฒิการศึกษาและสถานภาพของผู้ร่วมงานและในการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประธานคณะกรรมการมักจะยึดหลักการมีส่วนร่วมตามนโยบายของการปฏิรูปการศึกษา โดยการให้โอกาสคณะกรรมการทุกคนแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน และยังสอดคล้อง

กับงานวิจัยของฉัฐไพฑ รัตนสันติ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านการประชาสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนภูมิสุศึกษา เขตบางแค กรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการรับรู้ด้านประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวังนา ดังทัตสวัสดิ์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองนักเรียน อนุบาลในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญใน โรงเรียนเอกชน กลุ่ม 8 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อาชีพ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้ปกครองที่มีอาชีพที่ดี ทำงานเป็นเวลา ย่อมได้รับความคิดต่าง ๆ และสังคมที่ดีมากกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพไม่ดีหรือไม่เหมาะสม ค่านิยมของชาวชนบทซึ่งส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรหรือลูกจ้าง มักจะยกย่องให้เกียรติบุคคลในเมืองซึ่งส่วนใหญ่จะมีอาชีพที่ดีกว่า อาชีพที่ต่างกันจึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของวันดี เกตุบรม (2545, หน้า 75) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิมาลย์ โขมณี (2545) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนมณีวัฒนา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ผู้ปกครองที่ทำงานรับจ้างมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน ในด้านวิชาการและพฤติกรรมผู้เรียนมากกว่าอาชีพอื่นทั้งหมด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเจตน์สุดา ทศานนท์ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองประกอบอาชีพ รับราชการ และรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 41 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 21.50 อาชีพอื่น ๆ เช่น ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 19 อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 11 อาชีพนักธุรกิจ ร้อยละ 4.70 และอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 73 ร้อยละ 2.80 อาชีพที่มีส่วนร่วมสูงคือ อาชีพนักธุรกิจ อาชีพที่มีส่วนร่วมต่ำสุด คือ อาชีพเกษตรกร ผู้ปกครองแต่ละอาชีพมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฐานะทางเศรษฐกิจ ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองที่มีฐานะดีย่อมมีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนส่งเสริมบุตรหลานของตนได้เต็มที่มากกว่าผู้ปกครองที่มีฐานะไม่ดี โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม ผู้ปกครองมีฐานะไม่ดีย่อมให้ความสำคัญกับปากท้องของตนเองและครอบครัวมากกว่า

การส่งเสริมให้บุตรหลานได้เรียนพิเศษ ซึ่งต่างกับผู้ที่มีฐานะดี ย่อมมีความพร้อมและมีอำนาจที่จะทำอะไรก็ได้ โดยไม่ต้องกังวลใจ ดังนั้นฐานะทางเศรษฐกิจย่อมมีผลต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการอภิปรายผลการวิจัยของบุญทริกา พงษ์พยัคเลิศ (2549, หน้า 90) ซึ่งได้วิจัยเรื่องการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี อภิปรายผลว่า ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ มักไม่มีเวลาให้กับสถานศึกษา เนื่องจากต้องออกไปประกอบอาชีพ และมีความเชื่อว่าการอบรมสั่งสอนนักเรียน เป็นหน้าที่ของครู ผู้ปกครองบางคนยังไม่ให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างจริงจัง เนื่องจากตนเองมีพื้นฐานความรู้น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมชัย วาสะศิริ (2533, หน้า 130) ที่ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของครูและนักเรียนพบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้สูงฐานะทางเศรษฐกิจดี จะมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากกว่าระดับรายได้ต่ำ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศุสดี เรืองศรีมัน (2527) ได้ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองหรือครูในการส่งเสริมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสติปัญญาเลิศและความสามารถพิเศษ กรุงเทพมหานคร พบว่า บิดามารดามีบทบาทในการส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ คือ บทบาทการอบรมเลี้ยงดู ด้านการเพิ่มความรู้และประสบการณ์ และด้านการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีสติปัญญาเลิศและความสามารถพิเศษให้ประสบความสำเร็จได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัฐไพฑ รัตนสันติ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านการประชาสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนภูมิสุทธีศึกษา เขตบางแค กรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่างกัน มีการรับรู้ด้านประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนแตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวงษา ดังทัตสวัสดิ์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนอนุบาลในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนเอกชนกลุ่ม 8 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่างกัน มีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิมาลย์ ไชยฉวี (2545) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนมณีวัฒนา เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ในด้านรายได้ผู้ปกครองที่มีรายได้ 5,000 - 10,000 บาท มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน ในด้านวิชาการและพฤติกรรมผู้เรียนมากกว่าผู้ปกครองที่มีระดับรายได้อื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ได้ศึกษา มีดังต่อไปนี้

ไพบรียา ศุภจิตร์ (2551) การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนวัดชินวราราม อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ความสนใจเอาใจใส่ของผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสารในครอบครัว การจัดสภาพแวดล้อมส่งเสริมทางวิชาการ ความกระตือรือร้นของครอบครัวในการแก้ปัญหาการเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้การปลูกฝังความรับผิดชอบในครอบครัวและเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน จำแนกตามสถานะผู้ปกครอง สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัว สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครอง โรงเรียนเอกชน จังหวัดพิจิตร ประจำปีการศึกษา 2553 จำนวน 377 คน จากโรงเรียนเอกชน 17 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ F -test ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโรงเรียนเอกชน จังหวัดพิจิตรพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสารในครอบครัว ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ด้านความสนใจเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ความกระตือรือร้นของครอบครัวในการแก้ปัญหาการเรียน การจัดสภาพแวดล้อมส่งเสริมทางวิชาการและการปลูกฝังความรับผิดชอบในครอบครัว ตามลำดับผลการเปรียบเทียบบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสถานะผู้ปกครอง สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล ระดับการศึกษารายได้ของครอบครัว

ขนิษฐา เปรมพงษ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตร โรงเรียนเครือคณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพมหานคร การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตร โรงเรียนเครือคณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้า ในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่นักเรียน และด้านการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัยที่กำลังศึกษาในโรงเรียนเครือคณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้า จำนวน 4 โรง ปีการศึกษา 2549 จำนวน 871 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ และแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1.1 การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้น พบว่า ผู้ปกครองเข้าร่วมการประชุมพิเศษมากที่สุด รองลงมาเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาสี และกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพนักเรียน น้อยที่สุด ตามลำดับ โดยผู้ปกครองสามารถมาร่วมกิจกรรมได้เป็นบางครั้ง

1.2 การได้รับความรู้จากการอบรม พบว่า ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับนโยบาย การเรียนการสอนของโรงเรียนมากที่สุด รองลงมา เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการเลือกซื้อ ของเล่นสำหรับเด็กน้อยที่สุด ตามลำดับ โดยจัดในวันเสาร์ ใช้เวลาครึ่งวัน ในรูปแบบการประชุม และลงมือปฏิบัติ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับตัวเด็ก

1.3 การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากทางจดหมาย รองลงมา สมุดสื่อสาร และจากคณะกรรมการโรงเรียน น้อยที่สุดตามลำดับ

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่นักเรียน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก พบว่า ผู้ปกครองได้จัดหา หนังสือภาพให้เด็กดู มากที่สุด รองลงมา เป็นการอ่านหนังสือให้เด็กฟังก่อนนอน และการพาเด็กไป ห้องสมุดน้อยที่สุดตามลำดับ

2.2 การมีส่วนร่วมในการเสริมความรู้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เด็กเรียนรู้จากโรงเรียนและการเรียนรู้ของเด็กที่บ้าน พบว่า ผู้ปกครองได้ดูแลทำการบ้านมากที่สุด รองลงมา เป็นการสนทนา เกี่ยวกับสิ่งที่เด็กเรียนมา และการจัดหาสื่อการเรียนให้ น้อยที่สุดตามลำดับ

2.3 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กออกกำลังกายและเล่น มากที่สุด รองลงมา เป็นการฝึกให้เด็กรักษาความสะอาดของ ร่างกาย และสอนให้เด็กระมัดระวังความปลอดภัยในขณะที่เล่น น้อยที่สุดตามลำดับ

2.4 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ และสังคมของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองได้ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเองมากที่สุด รองลงมา เป็นการฝึกให้เด็กช่วยเหลือ ตนเอง และการให้เด็กรับผิดชอบงานบ้านตามความเหมาะสมน้อยที่สุดตามลำดับ

2.5 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองสนใจในการอ่านและการเขียนของลูก มากที่สุด รองลงมา เป็นการสนทนาเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กสนใจ และช่วยค้นแหล่งเรียนรู้ น้อยที่สุดตามลำดับ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสถานศึกษา พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือสนับสนุนและปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงเรียน มากที่สุด รองลงมา เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัคร ส่วนการเข้ามาเป็นวิทยากร มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

สว่างจิต ไคว์บุญงาม (2548) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง บทบาทของโรงเรียนในการกระตุ้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามเพศ จำนวนบุตร อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพของผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับองค์การที่สนับสนุนทางการศึกษา ที่แตกต่างกัน 3) ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง บทบาทของโรงเรียนในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาพรวม 4) ด้านการส่งเสริมการให้ความรู้ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และด้านการส่งเสริมอาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 389 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การทดสอบค่าที (t -test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสมการ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ของผู้ปกครอง และบทบาทของโรงเรียนในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เมื่อจำแนกตามประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมกับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อจำแนกตามเพศ จำนวนบุตร อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่พบความแตกต่าง

3. ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง บทบาทของโรงเรียนในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 สามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้ร้อยละ 25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4. ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง บทบาทของโรงเรียนในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 สามารถร่วมกันทำนุบำรุงมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ด้านการให้ความรู้ได้ร้อยละ 23.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5. ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง สามารถทำนุบำรุงมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้ร้อยละ 26.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

6. บทบาทของโรงเรียนในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 สามารถร่วมกันทำนุบำรุงมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ด้านการส่งเสริมอาชีพ ได้ร้อยละ 6.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ชัชวาล ควณฺธิ (2553 อ้างถึงใน สุริยเดว ทรีปาตี, 2554) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครองโรงเรียน คลองหนองใหญ่ สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ เปรียบเทียบ ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครอง โรงเรียนคลองหนองใหญ่ สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร การวิจัยใช้วิธีการในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาล 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1,757 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาล 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 330 คน ด้วยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Taro Yamane เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีการ Last Significant Difference (LSD) สำหรับเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครอง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 และนำเสนอในรูปแบบความเรียง ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครอง โรงเรียน คลองหนองใหญ่ สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง ด้านการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม และด้านการสนับสนุนและเสริมกำลังใจนั้น โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้

ให้กับนักเรียนมากที่สุด ได้แก่ ด้านการเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน รองลงมา ได้แก่ ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง ด้านการสนับสนุนและเสริมกำลังใจ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม และด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปกครองเพศชายและเพศหญิง มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 2 ด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครองและด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยพบว่า ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมมากกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้ปกครองที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของการไม่มีเวลาให้ลูกเนื่องจากทำงานกลับบ้านดึก ผู้ปกครองขาดการติดต่อสื่อสารกับครู การติดตามผลการเรียนรู้ได้จากนักเรียนทางเดียว ความยากจนขาดทุนทรัพย์ และนักเรียนขาดความมั่นใจไม่กล้าแสดงออก ไม่มีเหตุผลและไม่เชื่อฟังพ่อแม่ 4) แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองนำเสนอในเรื่องของการพยายามให้เวลากับลูกมากขึ้น สอบถามเกี่ยวกับการเรียนในแต่ละวัน หาหนังสือที่ลูกชอบให้อ่าน แนะนำให้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีสาระ ช่วยแก้ปัญหาและให้กำลังใจ และหาโอกาสพบปะพูดคุยกับคุณครูอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการเสนอให้โรงเรียนสอนพิเศษเพิ่มเติมแก่นักเรียน

วันดี เกตบุรณ (2545, หน้า 9) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยจำแนกตามระดับการศึกษาและอาชีพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ปีการศึกษา 2544 จำนวน 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า การมีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะเน้นไปที่งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานวิชาการ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานอาคารสถานที่ และงานกิจการนักเรียน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (*t-test*) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของ

ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน

รัตนา ชูศิริ (2545, หน้า ๙) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี จำนวน 100 คน โดยใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา ตามลำดับจากมากไปน้อย คือ งานหลักสูตร งานหมวดวิชาและกลุ่มวิชา งานศูนย์คอมพิวเตอร์ งานห้องสมุด งานศูนย์ภาษา BELL งานการเรียนการสอน งานแนะแนวและงานวัดผลประเมินผล ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเห็นว่า ควรจัดกลไกให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่น ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในงานศูนย์คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองสนับสนุนให้ผู้ปกครองเป็นวิทยากรในงานด้านการเรียนการสอน รวมถึงงานด้านแนะแนว

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ที่ได้ศึกษา มีดังต่อไปนี้ สไตรบลิง (Strubling, 1992) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การริเริ่มการบริการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐเท็กซัส โดยการศึกษาเป็นการค้นหาความจริงในสภาพธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นตรวจวิเคราะห์ถึงผลกระทบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน การคัดเลือก บุคลากร ขวัญของครู และการจัดการในเรื่องเกี่ยวกับอาณาบริเวณของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ทั้งครูและผู้ปกครองต่างก็พัฒนาความเป็นเจ้าของในการทำหน้าที่กับโรงเรียน มีความผูกพันและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี และมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่าผู้ปกครองได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partners) ทางการศึกษามากขึ้น และยังพบว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทำให้บุคลากรของโรงเรียน มีความเป็นนักวิชาการมากขึ้น รวมทั้งช่วยขยายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน และยังส่งผลไปยังนักเรียนซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ได้มากขึ้น เป็นสิ่งนำไปสู่การสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากการที่ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการคัดเลือกบุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการด้านการเงิน และมีส่วนในการปรับปรุงโรงเรียน เป็นสิ่งที่ทำให้โรงเรียนสามารถทำในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

พินา (Pena, 2000, Abstract) ได้ศึกษาความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของครอบครัวภายในสิ่งแวดล้อมโรงเรียน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเชื้อสายแมกซิกัน -

อเมริกัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุม ผู้ปกครองและในกิจกรรมโรงเรียนระดับประถมศึกษา กับนักเรียน 618 คน ครูกับผู้บริหาร 31 คน และครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษา 12 ครอบครัว พบว่า ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในทัศนะของผู้ปกครองคือ ภาษาต่างกัน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้ภาษาสเปน ขณะที่โรงเรียนและครูสอนเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้ผู้ปกครองไม่เข้าใจ และเบียดเบียนวัฒนธรรมที่แตกต่าง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระยะทางระหว่างบ้านกับโรงเรียน ความคิดเห็นผู้ปกครอง ซึ่งคิดว่าการศึกษาคือหน้าที่รับผิดชอบของโรงเรียน จึงไม่ได้ต้องการแทรกแซงการทำงานของครู ความไม่เข้าใจในระบบการศึกษา ขาดคนดูแลเด็กเล็กที่บ้าน เวลาที่ทำงานไม่ตรงกัน ปัญหาครอบครัวและประโยชน์ของกิจกรรม ความคิดเห็นที่มีต่อครูรู้สึกด้อยค่าและเหมือนถูกออกคำสั่งมากกว่าคำแนะนำ ส่วนผู้บริหารก็มีภาระงานมาก พฤติกรรมที่แสดงออกไม่จริงใจ และขาดการยอมรับในตัวผู้บริหาร ขณะที่ผู้บริหารและครูเห็นว่ามีการะหน้าที่เพิ่มขึ้น หากผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าว สรุปได้ว่า การที่ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน จะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนและส่งผลให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้น จะพบปัญหาและอุปสรรคบ้างเนื่องจากผู้ปกครองมีความแตกต่างกันในด้านระดับการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้จากผลการวิจัยดังกล่าวได้ค้นพบแนวทางที่ช่วยแก้ปัญหา ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยมีผู้ปกครองและวิทยากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดด้วย และบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้มากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ 2) ควรจัดกิจกรรมที่เน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้มาก 3) ควรส่งเสริม ติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกับทางโรงเรียน 4) ใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทันสมัย จัดได้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยดึงผู้ปกครองและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม 5) ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ให้ครูประจำชั้นไปเยี่ยมนักเรียนพร้อมกับครูแนะแนวเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครอง ครู และเด็ก ตลอดจนหาแนวทางแก้ไขและเสริมสร้างส่งเสริมพฤติกรรมเด็ก 6) ควรจัดอบรมผู้ปกครองเรื่องความเข้าใจในหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ช่วยเสริมครูได้เต็มที่และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ได้แก่ 1) ผู้ปกครองต้องพยายามให้เวลากับลูกมากขึ้น สอบถามเกี่ยวกับการเรียนในแต่ละวัน 2) หาหนังสือที่ลูกชอบให้อ่าน และแนะนำให้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีสาระ 3) ช่วยแก้ปัญหาและให้กำลังใจ 4) หาโอกาสพบปะพูดคุยกับคุณครูอย่างสม่ำเสมอ 5) เสนอให้โรงเรียนสอนพิเศษเพิ่มเติมแก่นักเรียน

ซึ่งหากทำได้ตามแนวทางนี้ก็จะเป็พลังสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน
อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาให้เป็ไปตามแผนพัฒนาการศึกษาตามเป้าหมาย และเป็การจัด
การศึกษาแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University